

בארץ המיראז'ים

(עם קריאת הספר "נעמה" ל. בורלא, הוצאת הספרים המקורית).

עם הופעת הספר הראשון של הספרים המקורית על פי פתיחתו של הועד המרכזי של אגודת הקופרים העבריים, המוסד המוסמך היחיד" ענייני ספרות, כאמור בפרוספקט, — בדאי לעיין ולברר מחדש את יחסו המורד של קהל הקוראים העברי. לספר העברי המקורי האומנם צדקה הצעקה, שיש ולוול ולטפול לית" מצד הקורא? האומנם נובע יחס פסיבי זה מתוך רצון רע והיעל לב?

יש לומר בלי פקפוק שסכלות היא להניח שיתחיים כאלה נוצרים מתוך תעבול מולה או מתוך כונה ורצון. יחס הרני זה האור-החוזר הטבעי ממהותם של הדברים, מטיבם ואיכותם, הוגמת בולטת לכך. יש מש הפולמוס בשאלת תוצרת הארץ, למעשה אינו מעלה ואינו מוריד ורק-האיכות היא היא המוציאה מוניטין לסחורה שתהא עובדת לסותר, אולם אין להכחיש של "תוצרת" הספרות העברית נתונה בתנאים אובייקטיביים קשים יותר מכל תוצרת אחרת על פי רוב צריכה היא להתחרות בתוצרת עידית ובעלת איכות גבוהה, וגם הביעותיו של הצרכן הן גבוהות למדי. הקורא העברי בארץ נתחנך על בפרות לועזית, אם מכלי ראשון אם מכלי שני, ולפיכך-תביעותיו האמנותיות הן גדולות הרבה יותר ואינן עומדות בפרופורציה למדת היכולת האמנותית של הסופר העברי, וגם שאר מקצועות האמנות, המוסיקה התיאטרון וכו', נפוצים ומפותחים במדה מרובה בארץ, וכל זה ביחד מטיל אחריות מרובה על הסופר.

והסופר העברי, הכליטריסט? למה נעלים את האמת, נחשל הוא-בהרבה מן הקורא, (בקורא הותיק הבתוב מדבר). אין הסופר העברי מעריך כראוי את הקורא, אינו יודע את דרישותיו ואין לו אלוו יחס של כבוד. מן הבקורת העברית הרני אין להסיק מאומה, במסצוע זה הכל-כשורה, "אין פה ואין צוחה", רק הלל ותשבחות, ו"גדוש גדוש" יאמר כאן, כאילו כחו של ההלל יפה למרסם יצירה, אצילנו כותב פלוני בקורת על אלמוני ואלמוני על פלוני ושניהם מתמוננים מנחת. זוהי הבקורת, והספרות עצמה? נדבר נא גלוי ונתן ספרותנו נעוצה עוד במדה מרובה בתחום של תקופת ההשכלה, תקופת הלשון המליצית והתוכן המופשט, בצורות וערכי העבר שעבר זמנם, ולפיכך יש בה אריכות משעממת, גבוב דברים, ספורי מעשיות, מן החוג האינטימי הצר, זוהי תקופת הילדות עם החבה לעצצועים לפכים קטנים, בלי תחושות-אנושיות כנות, בלי חיקה גדול כל אמנות היא אוניברסלית. עפ"י מהותה, ומובן טאליו שספרות של ארבע אמות צדות העוסקת בדברים קטנים אינה מעוררת התלהבות.

גם בורלא הסופר שבא אלינו מנופים אקזוטיים, והכטיח בתחלת צעדיו, שאין לו עסק עם הסביבה הפרובינציאלית שלנו, בורלא זה קבל על עצמו סחר מידות החורקים של חיינו ונהפך ליוצר יצירות משעממות למחצה. אמנם, לפתח יצירתו דכצה סבכה: הוא בא לאחות מה שאינו ניתן לאחיי, את אירופה עם האקזוטיקה, את אמנות הארכיטקטורה עם התאום, וזקוק היה לרחמי שמים שלא יאכר את שווי משי-קלו, ואמנם לא עמד בנסיון ויצר שעטנו וכלאים, (ודאי לא כל הקולר תלוי בצוארו יותר מדאי הוא פודה, הוא "מפברק").

בספרו החדש "נעמה" מציג לנו את כל המגרעות שיש בדומנים עבריים אחרים וגוסף לכך מגרעות מיוחדות לו, מירודים זהו הכנוי החולם ביותר לספר זה, דמויות מעוממת-המראה והפזכות, בעטון של שכתבות יצירה שונות-המוג, ובשל הסתירות הבולטות שבין התוכן, הסביבה והצורה.

חוסר חוש המדה והשעור זהו הטרדידיה הכללית של בורלא, איש המדבר, גם-כאן בספר זה תהום רובצת בין החיקה הרחב שאינו בהתאם לנפחו של המשא, בזכרן סרץ מרובה על דברים סלי-משקל באופן מיוחד נצוע הוא בורלא כסופר אכזוזטי, אמצעי פרוימיטיביים, הפכולה שלו דלה, הגבורים, שהם נמוכי קומה על פי סביבתם ומהותם, הוימים ודלים עוד יותר על גבי רקע החיים המודרניים הרחב, הסואן ומרובה הגונים, עקשן הוא בורלא, מוכרח הוא להעלית על כל גבוריו, את מדי אירופה דוקה והרני לאלו נות היה הרבה יותר בצבעי המורח הרוננים, יחפים ואזור עוד הגורל-לכתנתם היחידה, זוהי הסביבה הסכעית שלהם, ופא הרפלקסיות של נימשה והסקפטיות של שופלהזיר, ברלט ביחוד הננוי שכיון החוסר הגלום הדל ובין אמצעי ההבעה הרחבים והעשירים בין המעשה המוגבל בפנתו הצנועה ובין הפתום הפודי, הצורה והלשון: שפע עושר מסמא עינים, גרוטאות זהב ויהלומים. בעושר השמור לו לרעתו—ענש אותו אל-הים, וזהו העונש החמור ביותר לסופר אין בורלא יודע לדבר פשנטות, כמצוה אנשים מלומדה", השפע המלולי-הרפליק מורי עומד בגנוד נמור לענינת החוי, לחו

רין העולם והלשון הפנימיים מחוסרי-המעוף. לבורלא לשון למודים, יש לו אס-פירציות טהורות, ואידואליים נעלים, יש לו כשרון דברני-ספורי כהרזיש מובהק מעין זה שבאלף לילה ולילה, רוצה הוא לבטא את המיוחד שבעולם המזרח, אולם אין הוא יודע למדי את ספר החוסים של האמנות, הוא משתמש באמצעי התרבות האירופיים, בלי שתיו שביוליה גהורים לו בראוי, קצרה ידו בדמוי בארכיטקטורה בעצוב האופי והאישיות. אין לכפור ואין לזלול לגמדי בקורת הרוח שאנו מקבלים בקריאת הספר הזה, אולם שפעת הסממנים, האסוציאצות, ההשוואות ברקי המחיצות בות הצוירות נוסכים עלינו תסקון ומבוגר כה בעשרם המחניק, כבובו המיותר, באנסמבל הפשטני והשטחי כמעט, דומה ספר זה למירה מרובת קשוחים חיצוניים עמודים נשאים, כותרות מהודרות, מדרנות שיש חטובות, משבצות אבני-החן אך החרים פנימה יוצאים דופן, נמוכים, אפילו לולים ולא נוחים. אף כאן חיצוניות מר-היבת עין, קשוחות להפליא, אולם התור, אין בו תמונת חיים מקורית, אין בו אינדיבידואליות אורגנית.

וכדי שלא תאמרו הטעם הוא דבר אינדוביזואלי ומסור הוא ללב בלבד, אף על פי שהאמנות כמו האמת—אחת היא, ו"תורת היחסיות" אינה חלה עליה, נביא כאן דוגמות מאלפות אחרות.

מדת החפרה השכיחה אצל בורלא בהבעה ובספור קימת גם בטפוסים נוספים אין בורלא יודע את שבי-הזהב של הפסיכיקה האנושית, את הטבע, המקום, הסביבה, קרקע הגדול שלה; כלום טבעית היא נעמה התימנית, התפתחותה, האינטליקטואליות שלה, כלום הולם כל זה נערה שנמדה רק כי"ם של מושבה, ושהיא אנוסה להרויח מיניע כפיה. מהיכן כל העושר הזה? קצת פקחות, מילא, מסובל הרבר שכל התימנים הם פקחים, אולם גו בה, שעור קומה, אישיות? האומנם מן הברושירות באוף אין כאן אלא תמוני לנבורות הכליכולות המתוארות ברומני הכרכים הגדולים שבאירופה, כדוגמת גברות מורוא, חסרים כאן רק מוסיקה ואספורט.

כמו כן מופרזת עד לקריקטורה דמותו של יוסיון, מהכס אינו שם נבדל לפרישות, גזירות וקדושה דוקה ובכלל בתורים כאלו אינם במציאות כיום. השיא של אי הטבעיות הוא יוחנן וכולו נסים ונפלאות. פתח במאורע המנפים שאכרו ליוחנן השוגר יה ילדותו חיוו בכרד, למדיו וסיים בהתמלות שקבל ע"י "הקונקורס" דוקה (תמימות). המהבר רוצה שנאמין לו שאפשר להתמנות למשרה בא"י בלי המלצות) ועד סופו חסרני כביכול, בכל אלה הרבה מליצות דיקות בלי בסיס של מציאות כמשית ואמת של חיים, וטלים למבבזר.

לדוגמה: "ימים רבים ארכו אלו הנפתולים גדודים אשר אחד קטן תימני יתום כודר עוב קרא מלחמת תגר (?) בדומית לשון (?) ובניב חנוך מול שכחת העצים, נפתולי הקיום ונכר ושטמו, כה קשתה מנת חלקו זו, נשוא תמיד בכל שעת חיום תיבת מצהצחים על כתף בצנת הוריו ובשרב-קיוץ בין חרפת חיים וקלון נבלים". וכו' וכו' זה מדובר על נער בן 10—12 שנים ומליצות נשגבות כאלו...

כאהרן עם כל "התימניות" הצועקת שבו ושברי הפסוקים עד כבי לחג, אינו תימני עפ"י מחותו גם כאן השגרה הכלולית כולעת כל זלקה טובה.

ומן אי-הטבעיות של הספוסים עד זו של המאורעות וההשתלשלות, רק צעד אחד.

האינצידנט של הלול השבת (דף 77) זה צומת הקשרים של כל היחסים אינו טבעי כיום במישבה, שיש בה הלוצים הרבה, דבר זה הולם את הסמטאלות של ירושלים, ופחות מזה הגיונית היא התנהגותה של נעמה באותה שעת נעמה האולטרה איוהפאית, הסוציאליסטית, היודעת את הלגימה ויודעת להתנקש בטרתו של יוסיון, בורחת מן החרד בלי כל סכסוך חיצוני או פנימי מלשהו, פשטות מפזיבה.

האמצעים שעל ידם מוכן המהבר את גבוריו ביחד, מפליאים בנאיביות שלהם. כיצד למשל, מוזן המחבר את יוחנן עם נעמה בפעם הראשונה? פשוט מאד. הוא מחכה כדודי היא נוסעת בעגלה. הוא מציע לה שתלווה אותו לכפר הסמוך, אין מקשים כמובן על מעשהו, וכיצד פוגש מיכאל את נעמה בין החרים! ואיזה קוצר יכולת כדודי לזנים שביניהם דרדקניות. כנראה שיהיה לו למחבר, "דרד גבר בע"י יוחנן מזוייה, יוחנן חרד וימת, ושלש שנות האלמנות "גבר ה" בנשיטה אחת, פזיוות שאין